

ВПЛИВ РЕЛОКОВАНОГО БІЗНЕСУ НА СПЕКТР ЕКОСИСТЕМНИХ ПОСЛУГ

Наталія ПЕТРЕЦЬКА

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри конституційного права
та порівняльного правознавства
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Створення зелених просторів на урбанізованих територіях розширює спектр екосистемних послуг, які може надати природа безоплатно з користю для людини. Вартість та оцінка екосистемних послуг визначаються їх кінцевою метою, якою є збереження здоров'я населення, що є гарантією справедливого розподілу екологічних благ.

Розуміння екосистемних послуг суттєво змінилося протягом минулих років: їх уже не розглядають як практично невичерпні «безкоштовні дари природи», а радше як цінності, які потрібно зберігати та розвивати. В той же час, однобічна зосередженість на наданні послуг поступилася місцем більш комплексній оцінці. Відповідно до Загальної класифікації екосистемних послуг (CICES), розробленої Хайнесом-Юнгом та Потшнім (Haines-Young & Potschin), корисні для людей послуги отримані з екосистем, можна розподілити на такі три класи: забезпечувальні (наприклад, постачання їжі, чистого повітря, води та матеріалів); регулюючі (наприклад, регулювання води та клімату, кругообіг поживних речовин, запилення, формування родючих ґрунтів); культурні (наприклад, можливості для відпочинку, натхнення, яке ми черпаємо від природи)¹.

Забезпечення екологічних інтересів громади завжди ставляться в протиріччя економічним інтересам бізнесу. Тому питання щодо доцільності та раціональності використання території, а також розробки заходів для уникнення або мінімізації будь-яких шкідливих впливів забудови міст є актуальним. Хоча пошук альтернативи не створює складності. В ідеалі, це можна вирішити шляхом планування просторового розвитку на основі дотримання балансу між охороною довкілля та раціональним розвитком територій. Про що виробляється практика комплексного просторового розвитку відповідно до практик сталого розвитку ЄС, на основі закріплених директив.

¹ Екосистемні послуги. URL: https://www.eba-ukraine.net/екосистемні_послуги.html

Управління розвитком територій, що відбуваються в умовах збройної агресії, військових конфліктів та правової невизначеності, неодмінно матиме екологічні наслідки. У зв'язку з цим, виникає потреба аналізу та оцінки ризиків планування розвитку територій в таких умовах. Відтак, маємо результатом складну екологічну ситуацію, коли внаслідок збройної агресії знищені міста та регіони, в той же час освоюються нові території, цільове призначення яких не було пов'язане із здійсненням планової господарської діяльності на зразок будівництва.

Рятівним кругом з боку держави стала підтримка релокованого бізнесу. Це позитивне рішення яке дозволило повністю або частково зберегти можливості роботи підприємства та повноцінного його функціонування. З іншого боку, зазнали інтенсивного антропогенного впливу на екосистему окремі регіони, на які перемістилися потужні підприємства.

У мирний час, релокація приваблювала бізнес з метою розширення ринку, масштабування компанії, а також пошуку більш вигідних умов для роботи. В умовах правового режиму воєнного стану релокація стала способом порятунку бізнесу, якому створені перспективні можливості для розвитку та розширення на нових територіях. Ряд пільг та переваг, які надаються релокованим підприємствам визначено Законом про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сприяння процесам релокації підприємств в умовах воєнного стану та економічного відновлення держави.²

Значну екологічну шкоду завдає Україні розгорнута на її території війна.

По-перше, для можливості чинити опір агресору потрібно підтримувати національного виробника озброєння. Однак, за даними Технологічних Сил України станом на лютий 2025 року – 85% приватних виробників озброєння та військової техніки планують релокуватися або вже це зробили.³ Проте дана проблема стосується переміщення бізнесу з України. Серед причин вказують на замалі обсяги держзамовлень при реальній можливості виробити більше – 47%, безпекові ризики – 47%, відсутність державного оборонного замовлення – 44% та закритий експорт озброєння.⁴

² Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сприяння процесам релокації підприємств в умовах воєнного стану та економічного відновлення держави: Закон України № 2468-IX від 28.07.2022р. Голос України від 18.08.2022 р. № 170.

³ Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3974519-golovni-pricini-relokacii-privatnih-oboronnih-kompanij-za-kordon.html>

⁴ Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3974519-golovni-pricini-relokacii-privatnih-oboronnih-kompanij-za-kordon.html>

По-друге, в цей час активно вимальовуються стратегії щодо трендової альтернативної енергетики, які голосять про сталий розвиток, зменшення вуглецевого сліду, а також про енергетичну незалежність. Ключовими трендами альтернативної енергетики розглядають – водневу та зелену енергетику, систему накопичення енергії (зберігання), діджиталізація енергетики (розподіл електроенергії).⁵ Існує, що правда, одне ускладнення: навіть визнаючи застосування у сфері бізнесу інноваційних технологій з метою охорони навколишнього середовища, то разом з цим, впровадження таких технологій не можливе без використання природних ресурсів. Прямі та зворотні зв'язки природокористування задля блага людини, що проявляється у заподіянні шкоди їй самій.

По-третє, загалом питання ефективного впровадження правової бази на засадах сталого розвитку пов'язане з питаннями моральності природокористування та забезпеченням прав людини, основною гарантією реалізації яких є виконання обов'язків щодо дотримання вимог законодавства. Здорова екосистема здатна забезпечити широкий спектр екосистемних послуг, що сприяє здоров'ю, у повному значенні цього слова, людини. Аморальна людська діяльність та втрата зв'язку з природним середовищем за принципом бумерангу спричинить шкоду саме людині.

На жаль, втрачається здатність до розуміння потреб у здоровій екосистемі майбутніх поколінь, хоча екосистемні послуги є багатofункціональними, проте різні екосистеми надають різні послуги. Тому, не вся територія держави з точки зору функціональної складової екосистеми, може бути придатна для освоєння в плані здійснення господарської діяльності з користю як для теперішніх, так і для майбутніх поколінь. Планування території передбачає здійснення оцінки впливу на довкілля, що не може бути ігнорованим навіть в умовах воєнного стану.

Отже, чимало запитань виникає з приводу планування розвитку території, недопущення спроб прийняття дискримінаційного законодавства щодо звуження екологічної мережі та інших зелених та блакитних просторів, а також будь-яких порушень прав людини на користування мережею екосистемних послуг.

⁵ Які тренди будуть в альтернативній енергетиці у 2025 році. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/233910_yak-trendi-budut-v-alternativny-energetits-u-2025-rots